

Ірына КАЗАЧЭНКА,
настаўнік-метадыст Лельчыцкай раённай гімназіі

ШАСЦІВУГОЛЬНАЕ НАВУЧАННЕ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Змены ў грамадстве ставяць новыя задачы перад настаўнікамі: знайсці новыя спосабы і метады выхавання асобы з маральна-этычнымі каштоўнасцямі і крытычным мысленнем, здольнай да ўзаемадзеяння з сучасным навакольным светам.

Тэхналогія развіцця крытычнага мыслення скіравана на тое, каб абудзіць у вучняў даследчую, творчую актыўнасць, задзейнічаць тых веды, што ўжо ёсць, і стварыць умовы для асэнсавання новага матэрыялу. Прыём развіцця крытычнага мыслення, які прапануем для разгляду, – шасцівугольнае навучанне – дазваляе перайсці ад пасіўнага слухання да актыўнай формы працы, што прыводзіць да павышэння эфектыўнасці заняткаў.

Чаму шасцівугольнікі? Кожная з шасцівугольных картка (гексаў) – гэта фармалізаваныя веды па пэўным аспекце. Кожны з шасцівугольнікаў далучаецца да другога на аснове паняццёвых сувязей. Здольнасць выбіраць, вызначаць прыярытэты, класіфікаваць і звязваць доказы – каштоўныя навыкі для чалавека. Выкарыстанне шасцівугольнікаў з’яўляецца простым і эфектыўным спосабам развіцця гэтых навыкаў. Работа вучняў заключаецца ў тым, каб арганізаваць карткі па катэгорыях, гексы размяшчаюцца адзін побач з другім, каб вылучыць сувязі паміж апісанымі фактарамі. Вучні абгрунтоўваюць свае ўяўленні па пастаўленай вучэбнай задачы.

Перад пачаткам работы даступна тлумачыцца форма работы, яе мэта, даецца дакладная інструкцыя вучням: “Устанавіце сувязі паміж указанымі паняццямі, сумясціце фігуры адпаведна гэтым сувязям”. Шасцівугольнікі можна раздрукаваць як на звычайнай, так і на каляровай паперы, у залежнасці ад пастаўленых мэт.

Разгледзім прыклады працы з гексамі на ўроках беларускай мовы.

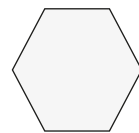
1. Матэрыял упісаны ў шасцівугольнікі. Карткі разрэзаныя. Задача вучняў – сабраць мазаіку. Напрыклад, на ўроку беларускай мовы ў VI класе па тэме “Назоўнік як часціна мовы” прапануюцца гексы розных колераў з паняццямі “назоўнік”, “агульнае значэнне”, “абазначае прадмет”, “граматычнае значэнне”, “лексічнае значэнне”, “сінтаксічная роля”, “хто? што?”, “адушаўленыя / неадушаўленыя”, “род”, “лік”, “скланенне”, “склон”, “дзеяснік”, “выказнік”, “азначэнне”, “дапаўненне”, “акаліч-

насць”. Шасцікласнікі працуюць у групах. Пасля таго, як мазаіка сабраная (падказкай служаць колеры гексаў), прадстаўнік ад кожнай групы прэзентуе матэрыял. Такім чынам працуе кожная група. Матэрыял прагаворваецца неаднаразова, вучні слухаюць выступоўцаў, выпраўляюць памылкі.

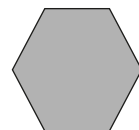
2. Матэрыял упісаны толькі ў некаторыя шасцівугольнікі, астатнія пустыя. Гэта дае магчымасць вучням выказацца па пытанні самастойна. Напрыклад, пры вывучэнні тэмы “Віды выказнікаў” у VIII класе вучням прапануецца пазнаёміцца з тэарэтычным матэрыялам па тэме. Клас аб’ядноўваецца ў 4 групы. Кожная група атрымае шасцівугольнікі аднаго колеру. 1-я група рыхтуе паведамленне на тэму “Віды выказнікаў”; 2-я група – на тэму “Спосабы выражэння простага дзеяслоўнага выказніка”; 3-я група – на тэму “Спосабы выражэння састаўнага дзеяслоўнага выказніка”; 4-я група – “Спосабы выражэння састаўнага іменнага выказніка”. На гэта адводзіцца 8–10 хвілін. Выказацца прапануецца не самаму моцнаму вучню групы. Яго адказ (калі трэба) дапаўняюць таварышы.

3. Праца ў групах. Кожная з груп запаўняе свае шасцівугольнікі. Потым групы абменьваюцца і стараюцца сабраць мазаіку сваіх таварышаў. На ўроку беларускай мовы ў VIII класе па тэме “Даданыя члены сказа” вучням прапануецца праца ў групах адпаведна аднаму з відаў дадзеных членаў сказа. Групы ствараюць свае лагічныя сувязі па тэме, абменьваюцца камплектам запоўненых гексаў з таварышамі, тлумачаць матэрыял па створанай аднакласнікамі схеме.

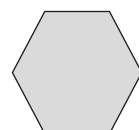
Паняцце пра дзеепрыметнік (праца ў парах)

ДАДЗЕНА: словазлучэнні з прыметнікамі і дзеепрыметнікамі (суфіксы прапушчаны).

ЗАДАННЕ: выпісаць толькі дзеепрыметнікі (прынцып класіфікацыі вызначыць самастойна).

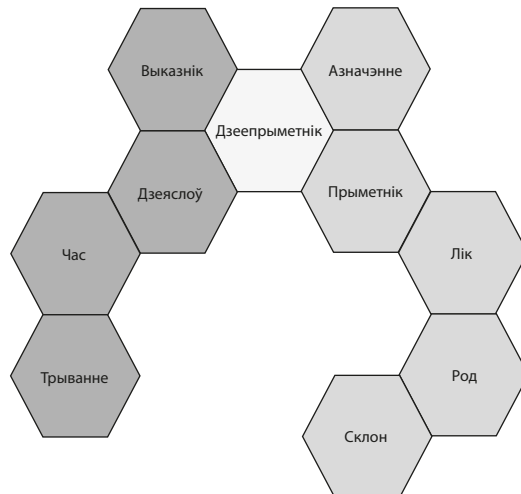

Клапат...ы сын, заклапоч...ы вучань, жоўтае лісце, пажайце...ае лісце, сівыя валасы, пасіве...ыя валасы, белы дзень, збяле...ы твар, цёплы дзянёк, пацяпле...ае надвор’е.

Утварэнне дзеепрыметнікаў

Граматычныя прыметы і сінтаксічная роля дзеепрыметніка

4. Маркіраваныя шасцівугольнікі. У дадзеным выпадку колер вызначае пэўную класіфікацыю. Гэта значыць, вучэбны матэрыял размяркоўваецца па відавых прыкметах. Напрыклад, на ўроку беларускай мовы ў VIII класе “Віды сінтаксічнай сувязі ў словазлучэнні” групы працуюць з рознакаляровымі гексамі. У шасцівугольнікі аднаго колеру яны ўпісваюць інфармацыю пра дапасаванне, у другія – пра кіраванне, у трэція – пра прымыканне. Прадстаўнікам кожнай групы даецца магчымасць замацаваць частку схемы аднаго колеру на дошцы, агучыўшы яе. Такім чынам агучваецца справаздача кожнай групы. А ў выніку на дошцы паяўляецца схема ўсяго матэрыялу ўрока.

На ўроку ў VII класе пры вывучэнні тэмы “Дзеепрыметнік” атрымаліся наступныя прыклады асэнсавання тэарэтычнага матэрыялу вучнямі:

Пры разглядзе тэмы “Складаны сказ” у IX класе вучні класіфікавалі тыпы складаных сказаў: вивучалі тэарэтычны матэрыял і будавалі свае лагічныя ланцужкі, упісвалі ўласныя прыклады ў свабодныя шасцівугольнікі. Былі выкарыстаны шасцівугольнікі трох розных колераў.

Пасля выканання сваёй часткі работы можна было падысці да суседняй групы, задаць пытанні, нешта параіць ці змяніць у сваёй схеме (памяняць гексы, іх паслядоўнасць і пад.).

Як бачым, вучні, аналізуючы вучэбны матэрыял, атрымліваюць магчымасць выбару асноўнага з прапанаванага матэрыялу, уласнай класіфікацыі і ўстаноўкі сувязей, вызначэння доказаў, прыкладаў.

Работу можна праводзіць у класе з рознай напаяўняльнасцю вучняў, бо магчыма арганізацыя працы ў парах.

Тыпы складных сказаў

Плюсы шасцівугольнага навучання: магчымасць арганізацыі працы ў парах, у групах, індывідуальна; сістэматызацыя новага матэрыялу з апорай на папярэднія веды; інтэрактыўнаць, нагляднасць, навізна.

Мінусы: шмат часу на падрыхтоўку. Паколькі тэхналогія шасцівугольнага навучання не распаўсюджана, пачынаць прыходзіцца з нуля.

Спіс літаратуры

1. Шестиугольное обучение как образовательная технология [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ok.ru/uchitelya.online/topic/66611931329980>. – Дата доступа : 14.10.2018.
2. Hexagons Generator [Electronic recourse]. – Modum of access : <https://www.classtools.net/hexagon/>.
3. Using Hexagon Learning for categorisation, linkage and prioritisation [Electronic recourse]. – Modum of access : <http://www.classtools.net/blog/using-hexagon-learning-for-categorisation-linkage-and-prioritisation/>.